

Державний історико-культурний заповідник м. Острога
Острозьке науково-краєзнавче товариство
«Спадщина» імені князів Острозьких

ОСТРОЗЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ ЗБІРНИК

Випуск 6

Острог
2013

ББК 63.3 (4Укр - 4Рівн)

УДК 908 (477.81)

О-77

Острозький краєзнавчий збірник / Державний історико-культурний заповідник м. Острога; Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина» імені князів Острозьких. – Випуск 6. – Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2013. – 480 с.

До збірника увійшли матеріали Одинадцяті наукової конференції “Острозькі краєзнавчі читання”, яка відбулася 6 червня 2013 року в м. Острозі Рівненської області до 135-річчя з дня народження легендарного острозького музейного працівника Йосипа Новицького (1878-1964).

Редакційна група:

Микола МАНЬКО

Марія ДАНИЛЮК

Тетяна ГЛУШМАН

Микола БЕНДЮК

Матеріали друкovanі згідно з оригіналами авторських текстів.

У разі передруку посилання на науковий збірник обов'язкове.

Збірник видано на кошти Державного історико-культурного заповідника м. Острога (директор – С. Кибкало)

© Державний історико-культурний заповідник м. Острога

© Острозьке науково-краєзнавче товариство «Спадщина»
імені князів Острозьких, 2013

ЙОСИП ВЛАДИСЛАВОВИЧ НОВИЦЬКИЙ

(1878-1964)

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Сергій ВИТКАЛОВ,
Зіновій КРЕТ

Регіональна культурно-мистецька спадщина як предмет наукового осмислення

Сучасне життя, незважаючи на посилений інтерес до економічного чинника, викликаний не переорієнтацією переважної більшості українців на сферу бізнесових інтересів, а виключно умовами життя, все ж залишає достатньо високим і інтерес до культурно-мистецької складової нашого життя. Про це свідчать зростаючий рівень відвідування концертних установ, а надто симфонічних та камерних їх форм, увага до високих зразків оперного мистецтва, музейної мережі, врешті-решт. Це помітно й по нещодавно запровадженій абонементській практиці Рівненської обласної філармонії, різноманітних заходах двох Академічних театрів, яким також особливо не бракує глядача тощо. Отже, сьогодні чимало навчальних закладів ставлять особливий акцент у своїй позакласній діяльності на формуванні саме цієї складової, адже вона значною мірою впливає й на формування вже майже забутого молодим поколінням поняття – патріотизму. Успішно це реалізується у сучасній загально-освітній школі, де народознавчі заходи покликані виконувати саме цю роль. Існує подібна практика і в Харківській державній академії культури, коли студенти I курсу спеціальностей «Музейна справа» та «Культурологія» у вересні, під час проходження ознайомчої практики, вирушають у мандрівку по Україні і упродовж двох тижнів знайомляться з культурним потенціалом Слобожанщини, Полтавщини, Київщини, Волинського Полісся і загалом широкого культурного простору Західної України. Подібні заходи запроваджено й у Краматорському економіко-гуманітарному інституті.

Переглядаючи архітектуру, музейні скарби Опішні чи мережу художніх музеїв Києва, відвідуючи Святогорську, Києво-Печерську, Почаївську Лаври, зупиняючись у національних історико-культурних заповідниках Острога, Дубна, Берестечка чи архітектурному комплексі «Замки Тернопілля», не кажучи вже про надзвичайно потужну і культурно насичену мережу музейних комплексів Львова, Ужгорода, Івано-Франківська, Чернівців та Поділля, ці молоді люди зовсім інакше починають дивитися не лише на систему організації навчання в обраному ними ВНЗ, свою спеціальність, а й співставляти набуті знання

з можливою сферою їх майбутнього застосування. Вони починають інакше дивитися і на свою країну. Згодом вони починають розуміти, що перед тим, як намагатися відвідати хоча б в Анталію, набагато цікавіше і корисніше було б побачити власну державу. Інакше кажучи, стара теза про те, що у своїй навчально-виховній діяльності ми повинні сформувати спочатку громадян своєї країни, а вже потім якісних математиків чи фізиків, не втрачає своєї актуальності у будь-якому суспільстві, а надто суспільствах перехідних та тих, що функціонують у межах дії глобалізаційних факторів, спрямованих на культурну уніфікацію країн. І ця уніфікація зробить згодом мало цікавою будь-яку країну, негативно впливатиме і на її економічні показники, адже туризм, зокрема й культурний, подієвий тощо сьогодні стає все більш визначальною складовою поповнення національних бюджетів. І для Західної України це також актуально.

Є певні здобутки в організації подібних видів роботи зі студентством і в Рівненському державному гуманітарному університеті.

Щороку у рамках діяльності студентського клубу «Мандри» студенти кафедри культурології розширюють обрії свого пізнання за допомогою екскурсій. Їх географія досить широка – від столиці нашої держави до детального ознайомлення з національно-культурним надбанням Західної України. Цьогоріч серед таких маршрутів – старовинні українські міста Дубно, у т. ч. й Тараканівський форт, Олесько, Підгірці, Золочів, тобто «Золоте кільце» Західної України.

Унікаючи характеристики музейного фонду Львівщини, наголосимо, що лише в нашій області, за даними управління культури Рівненської ОДА, на молодих і небайдужих до вітчизняної культурної спадщини людей, чекають 11 державних музейних закладів, у структурі яких 8 музеїв, 2 Національних історико-культурних заповідники Дубна та Острога, Національний історико-меморіальний комплекс «Поле Берестецької битви 1651 року», культурно-археологічний комплекс «Пересопниця», а також Костопільський (5.622 одиниць основного фонду), Березнівський (5.639 од. осн. ф.), Млинівський (5.998 од. осн. ф.), Радивилівський (1.045 од. осн. ф.), Зарічненський (525 од. осн. ф.) районні краєзнавчі та Корецький історичний (2.677 од. осн. ф.) і Дубровицький історико-етнографічний (85 од. осн. ф.) музеї, які щороку поповнюють свої фонди [1].

Крім цього, майже в кожному районі області та й у самому місті Рівне є свої специфічні зібрання, як от: музей 13 армійського корпусу, музей розвідника М. Кузнецова, музей Миру (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. С. Дем'янчука), музей першого

Президента України (в Економіко-правовому коледжі міста), військовий міні-музей першої приватної повстанської криївки (зі зразками зброї, елементів побуту тощо, вояків УПА, відтворених на підставі архівних документів із спецфондів КДБ-СБУ), що розташувалася в готельному комплексі «Оазис» (Гоцанського району) або в урочищі «Гурби» та ін. (подібну форму збереження історичної пам'яті започатковує обласний краєзнавчий музей та мешканці с. Базальтове Костопільського р-ну – на базі збереженої криївки в урочищі Вирійки). Не кажучи вже про фахові структури Рівненщини – музей обласної лікарні, музеї народного одягу, музеї окремих навчальних закладів, зокрема, історії Рівненської української гімназії, Палацу дітей та молоді, фольклорно-етнографічного ансамблю «Горина», що функціонує при Інституті мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, розташовані в обласному центрі тощо [1, с. 193].

У 2010 році утворено ще 2 нових музеї: виставкову залу «Музей бурштину» обласного краєзнавчого музею та Володимирецький районний історичний музей з двома відділами (Поліський літературний музей в с. Городець; музей історії вузькоколійної залізниці та Поліського краю в с. Антонівка). Процес цей стосовно створення нових центрів концентрації пам'яток історії та культури продовжується. А загалом лише у самому м. Рівне функціонує ще й 179 шкільних музеїв, 36 з яких мають статус «зразкових» і 22 – «народних». Серед них і так звані «живі» музеї, чію базу використовують ентузіасти та гурти, які займаються етнографічними дослідженнями [1, с. 194-195]. Тоді як, приміром, у Волинській області станом на 2011 рік функціонує 20 комунальних (державних) музеїв, 75 музеїв, що діють на громадських засадах, 4 з яких мають звання «народний» (Горохівський, Берестечківський історичні музеї, Музей історії органів внутрішніх справ Волині, Устилузький музей Ігоря Стравінського), 149 музейних закладів установ освіти, з яких 18 мають почесне звання «Зразковий», де зберігається понад 260 тис. пам'яток матеріальної та духовної культури волинського краю лише основного фонду [9, с. 150]. Тільки у 2010 році музеї Волині відвідали понад 300 тис. осіб [10, арк. 21-24].

Порівняльна статистика стосовно музейного потенціалу у наших сусідів також достатньо красномовна і демонструє широку зацікавленість громадян регіональною історією та культурою: у 2010 році в краї нараховувалося 13 державних музеїв, 51 музейний заклад на громадських засадах, з яких 10 відзначені почесним званням «народний», 148 музеїв закладів системи освіти, 18 з яких також мають почесне звання «зразковий». Ці установи зберігали в окреслений вище період

понад 200 тисяч одиниць пам'яток матеріальної і духовної спадщини. А тенденція з відвідуванням музейних установ та можливостями і кількістю поповнення їх фондів і на Волині, і на Рівненщині, як і в Україні загалом – тотожна [11].

Продовжуючи характеристику музейного потенціалу Рівненщини, відзначимо, що ще чимало подібних установ є й за межами міста – музей поетеси у скульптурі Теодозії Бриж у с. Бережниця (Дубровицького р-ну) (автора понад 200 творів, зокрема й надгробка С.Крушельницької, численної садової скульптури), історичний музей у Радивиліві, музей фотокамер у м. Кузнецовську; історії с. Бистричі Березнівського району; етнографічний музей села – в Корецькому, музей Т.Штейнгеля – в Рівненському, дерев'яної хати та мистецтва вулиці – в Гоцанському, музей «Олесі» О. Куприна – в Сарненському районах області; є у нас навіть музей Лісу тощо [1, с. 196]. Узагалі в області, за даними управління культури і туризму Рівненської ОДА, нараховується ще 447 музеїв (не юридичних осіб), що перебувають у віданні підприємств, організацій та навчальних закладів. З них лише тих, де зберігаються музейні предмети й колекції з державної частини Музейного фонду України, є 18. Вони зосереджують у своїх зібраннях 43.060 одиниць музейних предметів, що також складає достатньо потужний культурний потенціал, що активно використовується у патріотичній діяльності [3; с. 4]. Загалом в області станом на 1.01.2010 року знаходиться на обліку 3.258 пам'яток історії і культури, з яких 1.761 – пам'ятка історії, 1.088 – археології, 84 – монументального мистецтва, 325 – архітектури [3]. До прикладу, на Сумщині, що має не менш славу історію, таких пам'яток нараховується значно менше; при цьому пам'яток історії та культури там 1.500, археології лише 700, монументального мистецтва – 100 (для порівняння: музейний фонд України та її заповідників нараховує майже 12 млн. пам'яток, 96% з яких зосереджено в основному фонді) [4]. До цього слід додати ще 72 пам'ятки, споруджених або нововиявлених на Рівненщині лише у 2008 році, найбільше з яких зосереджується у Демидівському (18 одиниць), Костопільському (28), Острозькому (7), Рівненському (5), Сарненському, Здолбунівському, Гоцанському (по 3 у кожному) та інших районах області. Щороку ці фонди поповнюються за рахунок реставрації, пошуку та передачі від окремих осіб, організацій чи країн пам'яток культури [5]. А загалом лише за 2009 рік в Україну з-за кордону повернуто 722 одиниці мистецьких творів та інших рухомих пам'яток національної спадщини, а також 2.455 одиниць архівних матеріалів (у 2008 р. повернуто 221 одиницю творів та інших рухомих пам'яток і 418 одиниць архівних документів) [6, с. 3].

Найпотужнішою структурою за наявності пам'яток є обласний краєзнавчий музей (РОКМ) (заснований 1906 року професором римського права В. Океаницьким), що зберігає 142.209 од. осн. ф., розташованих на площі у 21.396 кв. м, зокрема й унікальні твори волинського іконопису (починаючи від XIII ст., сформованих в окремий відділ), портретного живопису XIX століття (картини Я. Матейка, Ю. Коссака, В. Короленка та ін.), Острозьку Біблію, предмети козацької доби, колекції стародруків, книгописання, мистецького оформлення книг, грамплатівок 40-50-х років XX ст., періодику (іноземну та вітчизняну) XVIII-XX ст., художні зразки з білого мармуру в стилі академічного неокласицизму уродженця Рівненщини, відомого скульптора європейського рівня Томаша-Оскара Сосновського, фарфору, різноманітні приватні зібрання та ін. Зберігається тут й чимала колекція матеріалів, пов'язаних із дослідженням соціокультурних й економічних проблем поліського краю (від XVIII ст.) і переданих до РОКМ Інститутом дослідів Волині (штат Індіана, США) (фонд М. Бойка) та ін. [7].

Достатньо рідкісними, відмічають співробітники музею, як для регіональних зібрань, є Палеонтологічна (7.144 од. зб.), Геологічна (1.737 од. зб.), започаткована дарчою колекцією кафедри біології Київського державного університету (1974 р.) і Зоологічна (836 од. зб.) колекції музею; частина зразків останньої сформована із занесених до Червоної Книги України чучел тварин: пугач, горностай, чорний лелека, сірий журавель, орлан-білохвіст тощо. Музей має й досить рідкісну ентомологічну колекцію (3.354 од. зб.) та колекцію періодики, друкованої у 1943 – першій половині 1950 рр. учасниками національно-визвольних змагань.

Археологічний фонд музею також становить окрему сторінку в історії культури Рівненщини і нараховує 53.179 од. зб. Саме тут зосереджені (серед інших й мистецькі) зразки, привезені з археологічних експедицій, проведених у літописних містах Рівненщини – Муравиці, Торговиці, Пересопниці, Дорогобужі та ін., а також численні археологічні зразки з поля Берестецької битви 1651 року, зібрані під час археологічних розкопок 1970-1990 рр., здійснених під керівництвом професора Свешнікова І.К. Тож цей фонд є потужним фаховим навчальним полігоном для студентів історичних та культурологічних спеціальностей вищих навчальних закладів Рівненщини.

Документальний фонд РОКМ нараховує також 26.860 одиниць зберігання основного фонду. Це переважно рукописні та друковані книги, інші документи XVII-XVIII ст., виконані на пергаменті і папері. Найдавнішими з них є грамоти на пергаменті XVI-XVII ст., а також

три книги XVI ст., що походять із друкарень Альда Мануція (Венеція) і Ельзевірів (Нідерланди) (лат. мова) [8, с. 45].

Сформована у музеї ще 2010 року експозиція «Книжковий всесвіт: із фондової колекції музею XVI – першої половини XVII ст.» є справді унікальною. Ця колекція (майже 500 книг), на думку співробітників музею, є найбільшою приватною збіркою тогочасної Волині. В її основі – зібрання з приватних бібліотек волинських князів Любомирських, Валевських, Стецьких, Карвіцьких, що комплектувалися відповідно до вимог доби Просвітництва. Крім цього, на виставці представлено й видання німецькою, польською, російською мовами, друковані у XVIII – пол. XIX століття у Берліні, Варшаві, Кракові, Москві, Санкт-Петербурзі.

У РОКМ зберігається також велика колекція (150 од.) волинських ікон XIII-XIX ст., зокрема й найстаріша «Богородиця Одигітрія» з с. Дорогобуж (Рівненщина) та декілька іконописних пам'яток, датованих XV століттям, до формування якої чимало зусиль доклав завідувач відділу волинської ікони В.Д. Луц та колишній директор РОКМ – В.М. Мушировський.

Найбільш цікаві ікони розміщені у двох залах: «Наша духовна спадщина» – професійний іконопис XIII-XVIII ст. та «Народна ікона Волині XVII-XVIII ст.», що зберігає кращі зразки народного малярства й Рівненщини, виконані народними майстрами. У залі також представлені ікони «Христос Пантократор» (XV ст.), «Богородиця Покрова» (XV ст.), «Старозавітна Трійця» (XVI ст.) тощо.

Важливим кроком у збереженні автентичної культури краю стало рішення управління культури Рівненської ОДА про створення у кожному селі краю власного музею – музею села, де б концентрувалися усі пам'ятки матеріальної і духовної культури, пов'язані з його життєдіяльністю. Це надзвичайно актуально для Полісся та й для всієї Західної України, адже через демографічні та міграційні проблеми, вплив наслідків Чорнобильської катастрофи тощо, чимало наших сіл зникає зовсім і такі музеї будуть берегами, в першу чергу, етнографічної пам'яті населення краю.

Утім, подорожуючи по «Золотому кільцю», студенти побачили не тільки унікальні пам'ятки. Вони відзначили також і шанобливе ставлення до пам'яті видатного організатора музейної справи на Західній Україні, колишнього радника Президентів України з питань охорони національної історико-культурної спадщини, Генерального директора Національного історико-культурного заповідника «Львівська картинна галерея», основу фонду якого й становить це «Золоте кільце», нашого земляка, Героя України Бориса Григоровича Возницького, організаційно-творчими зусиллями якого й була відроджена згадана

вище унікальна мережа замкової культури України. А загалом для студентства була б корисною інформація, що постійно оновлюється на порталах Волинської і Рівненської областей стосовно змістовної частини їх музейних фондів [12].

«...Мандрівки вчать патріотизму, – ноголошував свого часу видатний український історик Іван Крип'якевич. – Тільки той, хто власними ногами пройшов частину свого краю, на власні очі побачив його природу, оселі мешканців, відчуває сердечно близький зв'язок із рідною землею, її минулим і сучасним, він зрозуміє, що таке Вітчизна».

Тож та діяльність, що організується сьогодні мережею навчальних закладів різних рівнів акредитації, місцевими закладами культури і мистецтв (галереєю європейського живопису «Євро-Арт», мистецькою галереєю «Сальвадор Далі» О. Купчинського), Академічними театрами та бібліотеками області, дає всі підстави стверджувати, що молоде покоління краю формується на якісній культурній базі.

Література

1. Виткалов С.В. Рівненщина: Культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності: моногр / С. Виткалов. – Рівне: ППДМ, 2012. – 416 с.
2. Там само.
3. Аналіз діяльності державних музейних установ (статистичний звіт)// Поточний архів управління культури та туризму Рівненської обл. держ. адміністрації за 2008 рік.
4. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книга XXI, 2003. – 300 с., з іл.
5. Виткалов С.В. Згадана праця.
6. Статистичний аналіз діяльності у сфері охорони історико-культурної спадщини // Поточний архів управління культури і туризму Рівненської обласної державної адміністрації за 2008 рік. – Рівне, 2009.
7. Виткалов С.В. Знач. праця.
8. Мушировський В. Раритети музею / В.М. Мушировський // Наук. зап. Рівненського обл. краєзнавчого музею. Вип. 2. – Рівне: Волинські обереги, 2005.
9. Надольська В. Удосконалення мережі музейних закладів у Волинській області (1991-2011 рр.) / Валентина Надольська // Наук. зап. Рівненського обл. краєзнавчого музею. – Вип. 10. – Рівне: О. Зень, 2012. – С.148-151.
10. Поточний архів Волинського краєзнавчого музею. Комунальні та громадські музеї Волинської обл. в 2010 році (порівн.-довідк. матеріал). – 27 арк.
11. В обласній раді (м. Луцьк) відбулися громадські слухання про стан музейної справи [електр. ресурс] / офіційний сайт Волинської обласної ради. – Режим доступу: volynrada.gov. – ua / news / voblasnii-radi-vidbuisya-gromadski-slukhannya-pro-stan-muzeinoi-spravi.
12. Музейний простір Волині [електр. ресурс]. – режим доступу: [http // volyn-museum.at.ua](http://volyn-museum.at.ua).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БАЙЦАР-АРТЕМЕНКО Оксана – старший викладач кафедри архітектури Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне).

БЕНДЮК Микола – художник-реставратор Державного історико-культурного заповідника м. Острога.

БЕНДЮК Наталя – студентка Національного університету «Острозька академія».

БЛИК Вікторія – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

БОНДАРЧУК Віталій – аспірант кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія».

БОНДАРЧУК Олександр – завідувач відділу охорони пам'яток історії та культури Державного історико-культурного заповідника м. Острога.

БОНДАРЧУК Ярослава – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри документознавства та інформаційних технологій Національного університету «Острозька академія».

БРЕГА Валентина – молодший науковий співробітник Вишнівецького відділу Національного заповідника «Замки Тернопілля» (м. Вишнівець Тернопільської обл.).

ВИТКАЛОВ Сергій – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету.

ВИХОВАНЕЦЬ Василь – науковий співробітник відділу історії Нетішинського міського краєзнавчого музею (Хмельницька обл.).

ВИХОВАНЕЦЬ Тарас – заступник директора з наукової роботи Нетішинського міського краєзнавчого музею (Хмельницька обл.).

ВІЗНЮК Вероніка – старший науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» (Хмельницька обл.).

ВОЙКОВСЬКИЙ Віктор – молодший науковий співробітник Нетішинського міського краєзнавчого музею (Хмельницька обл.).

ГОДЖАЛ Світлана – студентка Національного університету «Острозька академія».

ГОЩУК Олеся – викладач кафедри культурології та філософії Національного університету «Острозька академія».

ГУДИМА Вадим – старший лаборант навчально-наукової лабораторії етнології, здобувач кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка (Хмельницька обл.).

ДАНИЛЮК Тарас – краєзнавець (м. Бердичів Житомирської обл.).

ДІДЕНКО Яніна – вчений секретар Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (Черкаська обл.).

ДУСИК Ілона – науковий співробітник Музею історії міста Бердичева (Житомирська обл.).

ЖУРИК Світлана – вчитель історії Оженинської загальноосвітньої школи I-III ст. № 1 (Острозький р-н.).

ЗАКРЕВСЬКИЙ Валерій – студент історико-соціологічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне).

ЗАХАРЧУК Наталія – науковий співробітник Музею історії міста Бердичева (Житомирська обл.).

ЗБРУЦЬКИЙ Олексій – мистецтвознавець (м. Київ).

ЗЛАТОГОРСЬКИЙ Олексій – директор Дочірнього підприємства «Волинські старожитності» Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України (м. Луцьк).

КАМІНСЬКИЙ Микола – журналіст, заступник голови Рівненської обласної організації Національної спілки краєзнавців України (м. Рівне).

КІНД-ВОЙТЮК Наталія – кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

КОМАРОВА Ольга – магістрант історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка (Хмельницька обл.).

КОНОНЕЦЬ Петро – вчитель історії Олександрійської загальноосвітньої школи-інтернату I-III ступенів (Рівненський р-н.).

КОЛОМІЄЦЬ Лариса – науковий співробітник Музею історії міста Бердичева (Житомирська обл.).

КРУПА Тетяна – завідувач реставраційної майстерні Музею археології та етнографії Слобідської України Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна.

КРЕТ Зіновій – доцент кафедри музичного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету, Заслужений артист України.

ЛЕСЬКІВ Ірина – науковий співробітник Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» (Хмельницька обл.).

ЛИКОВА Оксана – молодший науковий співробітник Відділу керамології новітнього часу відділу сучасної художньої кераміки Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішні; науковий співробітник Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України (Полтавська обл.).

ЛОКАЙЧУК Світлана – кандидат філологічних наук, доцент кафедри історії та культури української мови Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

ЛУКУЦЮРЮРІЙ – член Житомирської обласної організації Національної спілки краєзнавців України (м. Бердичів).

МАРТИНОВА Галина – завідувач відділу «Чигиринський археологічний музей» Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (Черкаська обл.).

МАНЬКО Микола – заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника м. Острога.

МЕЛЬНИЧУК Марія – студентка III курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

НАДОЛЬСЬКА Валентина – кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

НИКОЛАЙЧУК Дмитро – студент IV Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова (м. Київ).

ОЗИМКОВСЬКИЙ Володимир – літератор, актор Острозького народного самодіяльного театру.

ОСАДЧИЙ Євген – директор ТОВ «ЕСКАРП», Заслужений архітектор України (м. Київ).

ОХРИМЕНКО Григорій – кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, давньої та середньовічної історії України Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

ПЕТРОВИЧ Валентина – кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

ПОГОРЖЕЛЬСЬКА Ірина – завідувач Департаменту досліджень та наукової реконструкції Спілки зброярів.

ПРИСЯЖНИЙ Кость – доцент кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка».

ПРИЩЕПА Богдан – кандидат історичних наук, заступник директора Дочірнього підприємства «Рівненська старовина» Державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН України (м. Рівне).

РОМАНЧУК Олександр – реставратор кераміки Державного історико-культурного заповідника м. Острога; завідувач сектору археології Нетішинського міського краєзнавчого музею.

РУДЕНКО Сергій – молодший науковий співробітник відділу «Чигиринський археологічний музей» Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» (Черкаська обл.).

РЯБЧИКОВА Фаїна – асистент кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

САВИЦЬКИЙ Володимир – старший науковий співробітник Волинського краєзнавчого музею (м. Луцьк).

САВЧУК Петро – кандидат історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету.

СТАРЕНЬКИЙ Ігор – аспірант кафедри історії народів Росії та спеціальних історичних дисциплін, бібліотекар наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка (Хмельницька обл.).

СТЕПАНОВА Марина – провідний науковий співробітник відділу наукової реставрації та консервації Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника.

СУМЛЕННА Іванна – аспірантка кафедри інженерної та комп'ютерної графіки машинобудівного факультету Луцького національного технічного університету.

СКАВРОНСЬКИЙ Павло – директор загальноосвітньої школи I-III ступенів № 11 м. Бердичева Житомирської області, голова Бердичівсько-регіонального товариства Національної спілки краєзнавців України.

ТРЕМБЦЬКИЙ Анатолій – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри комерційного та трудового права Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом, заступник директора з наукової роботи Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» (Хмельницька обл.).

ТУНЦЕВА Зоя – завідувач сектору етнографії Нетішинського міського краєзнавчого музею (Хмельницька обл.).

УКРАЇНЕЦЬ Алла – зав. відділу етнографії Рівненського обласного краєзнавчого музею, Заслужений працівник культури України.

ФІЛІП'ЄВА Юлія – реставратор кераміки Державного історико-культурного заповідника м. Острога.

ЧЕЧЕЛЬ Жанна – старший науковий співробітник Науково-дослідницького відділу етнографії гончарства Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному (Полтавська обл.).

ЮРЧЕНКО Сергій – директор Науково-дослідного інституту історії архітектури та містобудування (м. Київ).

ЯКОБЧУК Ірина – молодший науковий співробітник відділу охорони пам'яток історії та культури Національного історико-меморіального заповідника “Поле Берестецької битви” (с. Пляшева Радивилівського р-ну).

ЯЦЕЧКО-БЛАЖЕНКО Тетяна – старший викладач кафедри документознавства та музейної справи Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки (м. Луцьк).

ЗМІСТ

Ярослава БОНДАРЧУК. Йосип Новицький (1878-1964).....	4
Олександр РОМАНЧУК. Олександр Бондарчук – археолог, музейник, людина!.....	14

Незабутні

Василь ВИХОВАНЕЦЬ. Корець в «Рамотах Старого Детюка...» (до 145-річчя з дня смерті А.Л. Анджейовського).....	28
Ірина ЯКОБЧУК. Краєзнавча робота М. Теодоровича на Волині.....	46
Ольга КОМАРОВА. Історико-етнографічні дослідження Волині В. М. Доманицького.....	49
Наталія КІНД-ВОЙТЮК. Історія Острога та Волині у науковій спадщині Митрополита Анатолія Дублянського.....	53

Доба князів Острозьких

Микола КАМІНСЬКИЙ, Валерій ЗАКРЕВСЬКИЙ. Князювання Марії Несвіцької (?-1518) – пам'ятна сторінка в історії Рівного.....	60
Ірина ЛЕСЬКІВ. Становище Православної Церкви в Україні у XV – на початку XVII ст. та роль династії князів Острозьких у її розбудові.....	66
Валентина БРЕГА. Михайло Олександрович Вишневецький – провідник українського козацтва.....	71
Вероніка ВІЗНЮК. Василь Костянтин Острозький – оборонець українських земель від нападів татар.....	77
Тарас ДАНИЛЮК. Князі Острозькі і містечко П'ятка.....	81
Анатолій ТРЕМБІЦЬКИЙ. Замок князів Острозьких у Старому Селі під Львовом.....	90
Петро САВЧУК. Духовні скарби князів Острозьких на Дубенщині.....	99
Віталій БОНДАРЧУК. Порівняльна характеристика бачення проблеми целібату «Апокрисисі» Христофора Філалета і «Антиризисі» Іпатія Потія.....	106
Світлана ГОДЖАЛ. Участь греків у діяльності Острозької академії (остання третина XVI ст. – початок XVII ст.).....	112

Історичне краєзнавство

Євген ОСАДЧИЙ. Волинські міста Заслав і Кам'янець – невідомі історія.....	116
Тетяна ЯЦЕЧКО-БЛАЖЕНКО. Місто Кременець в працях XVII – першої половини XX ст.	124
Вікторія БЛИК. Греко-уніатська церква в Острозькому та Рівненському повітах в умовах російського самодержавства.....	128
Микола БЕНДЮК. Кримінальна хроніка Преображенського монастиря в Острозі.....	135
Тарас ВИХОВАНЕЦЬ. Нетішин у другій половині XIX – на початку XX століття: параграфи з господарської історії.....	140
Павло СКАВРОНСЬКИЙ. Пам'ятні книги Волинської губернії – джерело краєзнавчих знань з історії Острога та населених пунктів Острожчини.....	169
Вадим ГУДИМА. Волинський губернський комісар доби Директорії УНР Федір Сумневич.....	176
Віктор ВОЙКОВСЬКИЙ. Штрихи до історії млина та гідроелектростанції в Нетішині.....	182

Дмитро НИКОЛАЙЧУК. Система органів окупаційної влади на Волині в 1941-1944 рр. (на прикладі м. Корещь, Рівненської обл.).....	189
Світлана ЖУРИК. Реалізація заходів примусової мобілізації робочої сили в Оженині німецькою окупаційною владою.....	193

До 200-річчя з дня народження графині Антоніни Блудової (1813-1891)	
Ярослава БОНДАРЧУК. Острозьке Кирило-Мефодіївське братство.....	197
Микола БЕНДЮК. Графиня Антоніна Блудова та Острог.....	203

Мистецтвознавство

Сергій ВИТКАЛОВ, Зіновій КРЕТ. Регіональна культурно-мистецька спадщина як предмет наукового осмислення.....	233
Олександр БОНДАРЧУК, Віталій БОНДАРЧУК, Юлія ФІЛІП'ЄВА. Християнська символіка в декоруванні острозьких кахель.....	240
Олеся ГОЩУК. Особливості пейзажу в українському бароковому іконописі (на прикладі ікони «Святий Іван Предтеча»).....	246
Микола БЕНДЮК. Ікона “Поклоніння царів (волхвів)” першої половини XVIII ст. із Острога як зразок можливого використання портретів князів Острозьких в образах святих царів.....	251
Жанна ЧЕЧЕЛЬ. Інтерпретація зооморфних образів у народному гончарстві України XIX-XX століть (за матеріалами колекції кераміки Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному).....	257
Наталія БЕНДЮК. Музично-словесний аналіз календарно-обрядового фольклору Славутського району Хмельницької області на основі польових записів, зроблених у фольклорно-етнографічній експедиції у 2012 році.....	262
Володимир ОЗИМКОВСЬКИЙ. Острозький народний театр: одна сторінка творчого життєпису (до тридцятиріччя прем'єри вистави за історичною п'єсою В. Баталова «Смолоскипи запалюють опівдні»).....	272
Наталія БЕНДЮК. Острозький пленер 2012 року «Героїка Острозчини та всієї України».....	276

Археологія

Петро КОНОНЕЦЬ. Первісна історія Костопільщини.....	282
Олександр РОМАНЧУК. Невідоме поселення трипільської культури на останці Мізоцького кряжу.....	294
Світлана ЛОКАЙЧУК, Іванна СУМЛЕННА, Григорій ОХРИМЕНКО. Господарство культур шнурової та постшнурової кераміки.....	298
Олександр РОМАНЧУК. Пам'ятка Межановицької культури в західній околиці Острога.....	310
Олександр РОМАНЧУК. Нові пам'ятки слов'яно-руського періоду міста Острога та його ближніх околиць.....	312
Богдан ПРИЩЕПА. Підсумки археологічних досліджень в Острозі на вул. Академічній, № 12.....	322
Володимир САВИЦЬКИЙ. Середньовічний хрест-псевдоенколпійон із збірки Острозького музею.....	330
Олексій ЗЛАТОГОРСЬКИЙ, Тетяна КРУПА, Ірина ПОГОРЖЕЛЬСЬКА. Дослідження археологічного текстилю з розкопок у с. Межиріч Острозького району на Рівненщині в 2012 році.....	334

Пам'яткознавство

Кость ПРИСЯЖНИЙ. Луцька брама в Острозі.....	344
---	-----

Оксана БАЙЦАР-АРТЕМЕНКО. Перспективи реставрації міських фортифікацій міста Острог.....	355
Сергій ЮРЧЕНКО. Реставрація францисканського монастиря у Межирічі Острозькому після пожежі 1854 року.....	371
Юрій ЛУКУЦ. Сакральна архітектура Рівненщини.....	379
Ігор СТАРЕНЬКИЙ. Охорона пам'яток архітектури на території Волині та Поділля в 1910-1920 рр.....	385
Олексій ЗБРУЦЬКИЙ. До історії охорони архітектурної спадщини м. Ізяслава (Хмельницька область).....	390
Валентина ПЕТРОВИЧ, Фаїна РЯБЧИКОВА. Церква св. Миколая у місті Володимирі – пам'ятка архітектури національного значення.....	399
Ілона ДУСИК. Історичні пам'ятки Бердичева.....	404
Музеєзнавство	
Марина СТЕПАНОВА. Експертиза предметів релігійного культу.....	409
Галина МАРТИНОВА. Музейна експозиція: доцільність та проблеми організації (із досвіду роботи археологічного музею Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»).....	414
Яніна ДІДЕНКО. Музей Б. Хмельницького Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»: з історії формування колекції.....	419
Оксана ЛИКОВА. Основні етапи формування колекції кераміки Михайла Китриша в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному.....	423
Валентина НАДОЛЬСЬКА. Культурно-освітня та популяризаторська діяльність музеїв Волинської області.....	428
Сергій РУДЕНКО. З досвіду масової науково-освітньої роботи археологічного музею Національного історико-культурного заповідника «Чигирин».....	436
Наталія ЗАХАРЧУК. З історії музейної справи в м. Бердичеві.....	439
Лариса КОЛОМІСЦЬ. Матеріали зали історії медицини в музеї історії міста Бердичева.....	447
Марія МЕЛЬНИЧУК. Основні напрямки діяльності Нововолинського історичного музею.....	454
Микола МАНЬКО. Перспективи створення музею єврейської історії та культури в складі Державного історико-культурного заповідника м. Острога.....	458
Зоя ТУНЦЕВА. Музей хліба в загальноосвітній школі №1 м. Нетішина.....	463
Інтерв'ю директора Державного історико-культурного заповідника м. Острога Сергія КИБКАЛА напередодні музейного свята та Острозьких краснавчих читань (записав в. о. редактора газети «Замкова гора» Іван ГЛУШМАН).....	466
Рецензії	
Алла УКРАЇНЕЦЬ. Від учительського педагогічного інституту до Рівненського державного гуманітарного університету: етапи розвитку та сьогодення (Рецензія: Рівненський державний гуманітарний університет: історія та розвиток (1940-2010 рр.) / за ред. професора Р. М. Постоловського. – Рівне: Волинські обереди, 2012. – 316 с.).....	470
Відомості про авторів	472
Зміст	477

Збірник наукових статей
Острозький краєзнавчий збірник
Випуск 6

Упорядник Манько М. П.
Набір і верстка Глушман Т. Л.
Художнє оформлення обкладинки Бендюк М. М.

Формат 42х30/4.
Папір офсетний. Друк офсет.
Ум. друк. арк. 13,61. Гарнітура Times New Roman.
Наклад ??? примірників.

Віддруковано в